



دینداری فارغ از فهم درست دین، از نتایج دیانت بی‌نصیب است

متن زیر یادداشتی از مصطفی دلشاد تهرانی است که از کتاب ره‌ن‌ان دین: آسیب‌شناسی دین و دینداری در نهج البلاغه، صفحات ۵۷-۵۸ انتخاب شده است.

متن زیر یادداشتی از مصطفی دلشاد تهرانی است که از کتاب ره‌ن‌ان دین: آسیب‌شناسی دین و دینداری در نهج البلاغه، صفحات ۵۷-۵۸ انتخاب شده است.

اگر دین به درستی فهمیده نشود و عمیق دریافت نگردد، فهمی آسیب‌زمن و دیده و دریافتی آفت‌زمن در انسان شکل می‌گیرد و چنین فهم و دریافتی راهبر به مقاصد دین نیست.

در کمان نهند الا تیر راست
این کمان را، بازگون کز تیرهاست
راست شو چون تیر و، وا ره از کمان
کز کمان، هر راست بجهد بی‌گمان

مثنوی معنوی؛ مولوی، دفتر اول، ابیات ۱۲۸۴-۱۳۸۵

دینداری مبتنی بر بدفهمیدن و نفهمیدن دین، گرد خود گشتن و راه به جایی نبردن است، چنانکه امیر بیان، علی(ع) فرموده است:

وَالْمُتَعَبِّدُ عَلَى غَيْرِ فِقْهِ كَيْمَارِ الطَّاحُونَةِ يَدُورُ وَلَا يَبْرَحُ. «
الاختصاص، شیخ مفید، صفحه ۲۴۵

متعبّد بدون فهم [عمیق] مانند خر آسیاست که به دور خود می‌گردد و راه به جایی نمی‌برد.

دینداری فارغ از فهم درست دین، نمایشی است از اعمال به ظاهر دینی و بی‌بهره از روح و حقیقت دین و بالطبع خالی از محتوای دیانت و بی‌نصیب از نتایج مترتب بر آن؛ به بیان امام علی (ع):

كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَالْظَّمَأُ، وَ كَمْ مِنْ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ وَالْعَنَاءُ. حَبْدًا نَوْمُ
الْكَفَاسِ وَ إِفْطَارُهُمْ. «
نهج‌البلاغه، حکمت ۱۴۵

چه بسا روزه‌داری که از روزه خود جز گرسنگی و تشنگی بهره نبرد؛ و چه بسا نمازگزاری که از نماز خود جز بیداری و رنج‌زمنی نصیبی حاصل نکند. خوشا خوابیدن زیرکان و خوشا روزه‌گشادن ایشان.

اگر رویکرد به دین بدون تفقه (فهم عمیق) صورت گیرد، بدفهمیدن دین، موجب آسیب‌زدگی دین و دینداری می‌شود. چنین رویکردی به دین، موجب تنسّکی خشک و تعبّدی بی‌روح، و کج‌فهمی و قشریگرایی و خودمداری می‌شود. امام علی(ع) از چنین رویکردی به دین پرهیز داده و فرموده است:

وَلَا تَكُونُوا كَجَفَاةِ الْجَاهِلِيَّةِ، لَا فِي الدِّينِ يَتَفَقَّهُونَ، وَلَا عَنِ اللَّهِ يَعْقِلُونَ، كَقَيْضٍ بَيْضٍ فِي أَدَاخٍ، يَكُونُ كَسْرُهَا وَزْرًا،
وَ يُخْرَجُ حِصَائُهَا شَرًّا. «
نهج‌البلاغه، خطبه ۱۶۶

همچون مردم درشت‌خوی عهد جاهلیت باشید که نه در دین فهمی دارند، و نه شناسای کردگارانند [به صورت انسان، و در درون پست‌تر از جانوران]، همانند تخم شترمرغی، در گودالی در ریگستان که شکستن آن گناه باشد و اگر نشکنندش بسا از درون آن ماری زاید.

نفهمیدن دین یا بدفهمیدن دین چنان خطرناک و مصیبت‌زا است که امیرمومنان علی (ع) این‌گونه درباره آن هشدار داده است و آنان را که از دین فهمی [عمیق] ندارند چنین تشبیه نموده است؛

چونان تخم افعی در لانهٔ پرندگان که شکستن آن گناه است، زیرا گمان می‌رود تخم پرنده باشد، اما جوجه آن شرّ و زیانبار است، زیرا در حقیقت تخم افعی است. امام (ع) مردمانی را که به ظاهر اهل دیانت‌اند ولی به سبب نافهمی دین بر مدار جاهلیت هستند، چنین دانسته است. یعنی چون اظهار اسلام می‌کنند و دینداری می‌نمایند، برخورد با آنان و مجازات کردن‌شان مجاز نیست، ولی به سبب نفهمی‌شان هزارگونه شرّ و فساد به بار می‌آورند.